

Kuruluşundan
Bugüne
AK Parti

İsmail Çağlar, Ali Aslan

AK Parti

KURULUŐUN
BUGÜNE

AK PARTİ
TOPLUM

İSMAİL ÇAĞLAR, ALİ ASLAN

SETA

İsmail Çağlar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde lisans eğitimini bitiren İsmail Çağlar yüksek lisans ve doktorasını Hollanda Leiden Üniversitesi'nde yaptı. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olan Çağlar aynı zamanda SETA Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörü'dür. Birçok akademik makalesi ve kitabı bulunan yazarın yayınları arasında *From Symbolic Exile to Physical Exile: Turkey's Imam Hatip Schools, The Emergence of a Conservative Counter-Elite, and Its Knowledge Migration to Europe* (Amsterdam University Press, 2013) ve *Türkiye'de Basın Özgürlüğü: Mitler ve Gerçekler* (SETA Yayınları, 2016) yer almaktadır. Çağlar'ın çalışma alanları arasında siyasi tarih, medya-siyaset ilişkileri, modernleşme ve din-devlet ilişkileri bulunmaktadır.

Ali Aslan

University of Delaware'de (ABD) Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler okudu, 2012 yılında aynı üniversiteden doktora derecesini aldı. SETA İstanbul'da Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları arasında uluslararası tarihsel sosyoloji, Türk dış politikası ve uluslararası siyaset yer almaktadır.

SETA Kitapları 28

ISBN: 978-975-2459-90-8

© 2018 SET Vakfı İktisadi İşletmesi

Bu kitap Aralık 2017'de *AK Parti'nin 15 Yılı: Toplum* ismiyle 4.000 adet basılmıştır.

2. Baskı: Temmuz 2018, İstanbul

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Editör: Mehmet Akif Memmi

Düzeltili: Mustafa Said İşeri, Bahar Albayrak

Tasarım ve Kapak: Hasan Suat Olgun

Baskı ve Cilt: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA Kitapları

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

I. BÖLÜM ÇOĞULCULAŞMA VE KÜLTÜREL İKTİDAR

TÜRKİYE'DE MEDYANIN DEMOKRATİKLEŞMESİ	13
FAHRETTİN ALTUN, İSMAİL ÇAĞLAR	
AK PARTİ DÖNEMİNDE DÖNÜŞEN ANA AKIM MEDYA SÖYLEMİ	31
OĞUZHAN YANARIŞIK	
KÜLTÜREL İKTİDARIN EL DEĞİŞTİRMESİ VE TÜRKLÜĞÜN YENİDEN İNŞASI	49
MUHAMMET TACETTİN KUTAY	
AK PARTİ DÖNEMİNDE MUHAFAZAKAR YAYINCILIK YA DA HEGEMONYAYI DENGELEME ARAYIŞI	63
MEHMET AKİF MEMMİ	

II. BÖLÜM TOPLUMUN YENİDEN İNŞASI

YERLİ VE MİLLİ SİYASET	77
ALİ ASLAN	
AK PARTİ DÖNEMİNDE CEMAATLER	105
İSMAİL ÇAĞLAR, KEYSER HÜLYA AKDEMİR	
TÜRK GÖÇ POLİTİKASI: AK PARTİ DÖNEMİ	123
İBRAHİM EFE	

III. BÖLÜM
AK PARTİ'NİN EĞİTİM KARNESİ

EĞİTİM ALANINDA YAŞANAN DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA AK PARTİ'NİN 15 YILI	139
YUSUF TEKİN	
15 YILDA TÜRKİYE'NİN EĞİTİMDEKİ ULUSLARARASI GÖRÜNÜMÜ	157
İPEK COŞKUN	
DİN EĞİTİMİ POLİTİKA VE UYGULAMALARINDA AK PARTİ'NİN 15 YILI	181
İBRAHİM AŞLAMACI	
AK PARTİ'NİN SURİYELİ ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİM POLİTİKALARI: KAYIP NESLİ KURTARMAK	211
MÜBERRA NUR EMİN, MÜMİNE BARKÇİN	
YAZARLAR	229

TAKDİM

Dağıtılmış bir imparatorluğun mirasının üzerine ulus devlet kuran Cumhuriyet elitinin önünde çetin bir hedef daha vardı: imparatorluk bakiyesi bir toplumdan bir ulus yaratmak. Bu gaye Batıcı ve pozitivist eğilimleri aşıkâr olan Kemalist kadrolar için hem bir zaruret hem de ideolojik bir tercihti. Kemalist modernleşme “Batılı, laik, zümresiz, sınıfsız” bir Türk ulusu tahayyülünü toplumun tercihlerini dışlayan bir metotla hayata geçirmeyi seçti.

1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesine kadar süren dönemde yukarıdan aşağı modernleşme vasıtasıyla sosyoekonomik bir dönüşüm hedeflendi. Böylesi bir dönüşüm arayışının başarılarının yanı sıra kimlik ve din-devlet ilişkileri bağlamında ciddi sorunlar biriktirdiği de ortadadır. Çok partili hayatın getirdiği demokratik siyaset dinamiği bütün vesayet çabalarına rağmen bu sorunların yeni bir olguyla birleşmesini sağladı. 1950'lerde toplumsal taleplerin siyasetçiler eliyle sisteme taşınması bu defa aşağıdan yukarı işleyen bir modernleşme sürecini başlattı. Böylece Türkiye siyaseti hem yukarıdan aşağı modernleşme uygulamalarının tashih edilmesi hem de aşağıdan yukarı modernleşme hamlelerinin kurumsallaşması sancılarını bir arada yaşadı. Uluslararası konjonktürün zorunlulukları ile etkileşen bu çift boyutlu dönüşüm süreci birçok kritik sorunun 1960'lardan 1990'ların sonuna ertelenmesiyle sonuçlandı.

AK Parti'nin iktidara geldiği 2000'li yıllar Kemalist elitin zihnindeki toplum tahayyülünü gerçekleştirmek amacıyla uyguladığı politikaların yarattığı fay hatlarının hepsinin kırıldığı bir dönemdi. Askeri müdahalelere ağır siyasi krizlerin, kötü yönetime de ekonomik krizler ve terörün eşlik ettiği yıllardı. Böylece kuruluşunun üzerinden bir yıl dahi geçmeden 3 Kasım 2002'de tek başına iktidar olan AK Parti hem Kemalist vesayetçi elitin direnci hem de Cumhuriyet'in ilk yıllarından tevarüs eden toplumsal sorunlarla yüzleşmek durumunda kaldı.

On beş yıldır girdiği seçimlerin hepsini kazanması AK Parti'ye tek başına iktidar olma ve Türkiye toplumunu dönüştürme fırsatı verdi. Önce kendi Milli Görüş kökeni ile hesaplaşan AK Parti daha sonra icraatları, dönüşüm iradesi ve lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın siyaset tarzıyla hep odakta oldu. Dönüşüm serüveninde AK Parti Türkiye'yi hem 28 Şubat döneminin siyasi ve ekonomik krizinden çıkardı hem de AB ile tam üyelik müzakerelerine taşıdı. Hem Kemalist vesayetlin direncini kırarak muktedir oldu hem de statükoda köklü değişim yapma iradesini gösterdi. 2010 yılına kadar yaşanan iç krizleri demokratikleşme ve milletin iradesine başvurma yoluyla aşmasını bildi. 2011 yılından sonra ise Arap isyanlarının getirdiği bölgesel kaosu meydan okumaları ile yüzleşmek zorunda kaldı. Özellikle Suriye iç savaşının 2013'te tam bir çıkmaza girmesine paralel olarak Türkiye iç siyaseti de bir türbülansa savruldu. Gezi Parkı Şiddet Eylemleri ile başlayan 17-25 Aralık yargı darbe girişimi, Kobani olayları ve PKK'nın teröre dönmesi ile devam eden ve son olarak 15 Temmuz darbe girişiminde zirve yapan bu türbülans AK Parti'yi güvenlik meselelerine yoğunlaşmak zorunda bıraktı. DEAŞ, PKK ve FETÖ gibi terör örgütleriyle mücadele iç-dış siyasetin birinci önceliğine döndü. Ülkenin saldırı altında olduğu gerçeği toplumun siyasi bilinçlenmesini beraberinde getirdi. Nitekim 15 Temmuz gecesi kanlı darbe girişimine karşı gösterilen direniş bu bilinç ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliği sayesinde mümkün oldu.

Türkiye'nin "ikinci kurtuluş savaşı" verdiği yönündeki algı ve 16 Nisan 2017 referandumu ile Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesi AK Parti lideri Erdoğan'a kurucu bir rolün sorumluluğunu yükledi. Bu sorumluluk hem Cumhuriyet'in kazanımlarının korunması hem de kurumların demokratik bir dönüşüme uğratılmasını ifade etmektedir. Böylece Erdoğan değişim ile direnci sentezleyen lider olarak öne çıktı.

AK Parti'nin sahiplendiği "değişim" cesareti dünya, bölge ve Türkiye siyasetinin mecburiyetlerine bir uyum çabasıdır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın karizmatik liderliği ile taşınan değişim hamlesi her şeyden önce AK Parti'nin kendi kadrolarını ve politikalarını yenileyebilmesiyle ilgilidir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan gerek gördüğünde kendi hükümetlerinin formüle ettiği politikaları da sil baştan değiştirdi. Yine partisinin güvenlik, eğitim, kültür ve kentleşme alanlarındaki politikalarını en sert kelimelerle kendisi eleştirdi.

2019 seçimlerine giden süreçte de, "Seçmen bizi cezalandırmadan kendimizi yenilemeliyiz" diyerek risk aldı. Erdoğan sorun alanlarını adlandırmak ve bu alanların üzerine gitmekten çekinmedi. AK Parti ve Erdoğan'ın liderliği muhalifleri ve seçmeni sıklıkla şaşkırtabilen bir yenilenme kapasitesi sergilemektedir.

Bu siyaset tarzının elit kesimlerde anlaşılmadığı görülmektedir. AK Parti değişim yönünde yürüdüğünde "kaotik, tutarsız" bulunmaktadır. Direnç boyutuna geçtiğinde ise "devletçi reflekse girmek", bir süre daha iktidarda kalma uğruna "sistemle bütünleşmek" ile eleştirilmektedir. Halbuki AK Parti'nin ve Erdoğan'ın krizleri yönetme stratejisi söz konusu sentez ve dinamizminde yatmaktadır.

Elinizdeki bu cilt AK Parti'nin 15 yıllık iktidarı boyunca toplumsal alanda uygulamaya koyduğu politikaların genel bir değerlendirmesini yapmaktadır. Medya ve siyaset, din ve devlet ilişkileri, eğitim ve göç politikaları, toplumsal güç merkezlerinin yeniden

inşası gibi başlıklar ele alınan konulardan bazılarıdır. Kitap, kapsamındaki konularda bütünlüklü bir çerçeve sunarak AK Parti dönemindeki “eşitleme ve çeşitleme”yi analiz etmek noktasında iddialıdır. Alanın ilgilileri tarafından dikkatle okunması ve yeni çalışmaların önünü açması dileğiyle...

PROF. DR. BURHANETTİN DURAN

SETA Genel Koordinatörü

İstanbul - Aralık 2017

I. BÖLÜM

ÇOĞULCULAŞMA VE KÜLTÜREL İKTİDAR

TÜRKİYE'DE MEDYANIN DEMOKRATİKLEŞMESİ[^]

FAHRETTİN ALTUN,* İSMAİL ÇAĞLAR**

GİRİŞ

Ekonomik, siyasi, toplumsal ve hukuksal ilişkileri göz önüne alındığında bir sektör olarak medyanın günümüzde bulunduğu pozisyon limandan limana seyir eden denizcilerin haber ve bilgi taşıdıkları veya kamu yararından başka öncelik düşünmeyen idealist gazetecilerin türlü baskı ve zor şartlar altında halkın haber alma hakkı için mücadele ettiği günlerdekinden oldukça farklıdır. Bireysel düzeyde bakıldığında dünya üzerinde şüphesiz idealist gazetecilerin profesyonellikten çok daha aşkın motivasyonlarla haber peşinde koştukları ve yakaladıkları haberlerle toplumun haber ve bilgi alma hakkına ve dolayısıyla demokratik süreçlere katkıda buldukları örneklerle hala rastlanmaktadır. Ancak öte yandan medyanın bir sektör olarak büyümesine paralel bir şekilde siyaset ve ekonomi ile kurduğu ilişkiler de değişmiş ve maalesef değişimin yönü başlardaki idealist noktadan uzaklaşmıştır. Bu nedenledir ki bugün medya çalışmalarını literatürünün önemli bir kısmını sektörün siyaset ve ekonomi ile ilişkisini inceleyen ve bu ilişki derinleştikçe medyanın kamusal işlevinden uzaklaştığını teorik ve ampirik örneklerle gösteren ekonomi politik yaklaşım¹ oluşturmaktadır.

¹ Ekonomi politik yaklaşımın örnekleri için bkz. Edward S. Herman ve Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Media*, (Pantheon Books, New York: 1988); A. Raşit Kaya, *İktidar Yumağı: Medya, Sermaye, Devlet*, (İmge Kitabevi, Ankara: 2009).

[^] Bu bölüm daha önce *Insight Turkey* dergisinde yayımlanan “Freedom and Democratization: Turkey’s Need for a Paradigm Shift in the Media Freedom Debate” başlıklı makalenin içeriği genişletilerek oluşturulmuştur. Bkz. Fahrettin Altun ve İsmail Çağlar, “Freedom and Democratization: Turkey’s Need for a Paradigm Shift in the Media Freedom Debate”, *Insight Turkey*, Cilt: 18, Sayı: 2, (Bahar 2016).

* SETA İstanbul Genel Koordinatörü, İbn Haldun Üniversitesi

** SETA Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörü, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Türkiye’de medya sektörünün genel seyri de yukarıda çizilen doğrultuya paraleldir. Basın özgürlüğü Türkiye’de de hem kaynakları hem de etkileri itibarıyla siyasal alandan bağımsız bir süreç değildir. Basın özgürlüğünün sağlanabilmesinin en temel koşulu medyanın iktidar tarafından baskı görmemesidir. Şüphesiz iktidarın basını baskı altında tutmasının birbirinden farklı çok sayıda yöntemi vardır. Türkiye’de medya sektörünün seyrine bakıldığında birbirinden farklı çok sayıdaki yöntem arasından iktidar araçlarını elinde tutan sivil ya da askeri güçlerin (1) doğrudan ve somut baskısı ve (2) söz konusu iktidarı çevreleyen ideolojik çerçevelerin oluşturduğu direkt ve soyut baskı öne çıkmaktadır.

Türkiye’de basın özgürlüğü tartışmalarında bu iki baskı biçiminden ilki yani iktidarı elinde tutan sivil veya askeri güçlerin doğrudan ve somut baskısı üzerinde doyurucu miktarda çalışma bulunmaktadır.² AK Parti iktidarları döneminde basın özgürlüğü de devamlı surette bu çerçeve içerisinde sorunsallaştırılmıştır. Ancak nedenleri ileride açıklanacağı üzere somut ve materyal iktidarı da çevreleyen ideolojik hegemonyanın soyut ve dolaylı baskıları rastgele olmayan bir şekilde literatürde kendine yeterince yer bulamamaktadır. Bu şartlar altında Türkiye’de basın özgürlüğü meselesi ülkenin demokratikleşme bağlamına oturtulamamaktadır. Dahası medya sektörünün demokratikleşmesi ve medyanın siyaset kurucu bir aktör olma takıntısını göz ardı eden bir basın özgürlüğü tartışması meseleyi bir yanında “idealist basın”ın öbür yanında “yozlaşmış siyasetçiler”in yer aldığı bir dikotomiye indirgemektedir.

Yukarıdaki tespitlerden hareket eden bu çalışma Türkiye’de AK Parti döneminde basın özgürlüğü ve medya-siyaset ilişkilerini basının iktidarı elinde tutan sivil ve askeri odakların her türlü baskısından uzak olması perspektifini dışlamadan sektörün demokratikleşmesine odaklanarak tartışacaktır. Bu amaca dönük olarak önce-

² Tartışmanın bu yönü için bkz. Hıfzı Topuz, *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, (Remzi Kitabevi, İstanbul: 2003).

likle Türkiye’de sosyolojik bir zümre ve sektör olarak “gazeteci”nin ortaya çıktığı şartların modernleşme ile ilişkisi kurulacaktır. Takip eden kısımda ise medya sektörünün somut ve materyal iktidarı çerçeveyen ideolojik ve soyut iktidar ile olan ilişkisi sektörün demokratikleşmesi bağlamında belirli temalar üzerinden ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise yapılan tartışmaların ışığında Türkiye’de yapısal bir sorun haline gelmiş olan basın özgürlüğü meselesinin medya-siyaset ilişkileri ve sektörün demokratikleşmesi bağlamında mevcut durumuna dair çıkarımlar aktarılacaktır.

Çalışmanın temel sorularını cevaplamaya başlamadan önce kullanılan metot hakkında bir noktayı açıklığa kavuşturmak gereklidir. Tarihsel süreç içerisindeki örnek olayların kavramsal bir bütünlükle medyanın demokratikleşmesi eşliğinde tartışılması makalenin ana omurgasını oluşturmaktadır. Bu omurgaya destek olacağı düşüncesi ile uzman görüşü almak için medya sektörünün yayıncılık, gazetecilik, televizyonculuk gibi farklı alanlarından gelen on sektör mensubuyla mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatların bir kısmı direkt metne yansıtılırken bazıları da metnin altyapısında kullanılmıştır. Türkiye’de medyanın demokratikleşmesi tartışmasının gereğinden fazla siyasallaşmış bir zeminde yürütülmesi nedeniyle siyasi pozisyondan görece azade görüşler alabilmek için mülakat veren uzmanlara görüşlerinin anonim olarak yayımlanacağı garantisi verilmiştir. Bu kapsamda çalışma boyunca alıntı yapılan uzmanların isimleri paylaşılmayacaktır.

TÜRKİYE’DE DEMOKRATİKLEŞME VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TARİHSEL ÇERÇEVESİ

Türkiye’de medya literatüründe sıkça referans verilen bir kitap Türk basınının Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki gidişatını anlatırken rejimin her türlü haber dolaşımını kontrol altına almak ve tamamen kendi denetiminde bir basın oluşturmak gibi amaçlarını rejimin toplumu kendi doğrultusuna çekebilecek adına tek çaresi olarak

nitelendirip meşrulaştırmaktadır.³ Türkiye’de basın tarihi ve özgürlüğü tartışmalarının seyri düşünüldüğünde bu durum maalesef marjinal değildir. İçeriği Kemalist Batılılaşma ideolojisi tarafından belirlenen “devletin bekası” ülküsü ve gereği karşısında basın özgürlüğü kolayca vazgeçilebilen bir lüks halini almıştır.

Şüphesiz aksi durumda yani Kemalist rejimin temel ilkele-
rinin sorgulanmaya başlandığı anlarda ise basın özgürlüğü Türki-
ye’nin ulaşmaya çalıştığı “muasır medeniyetler seviyesi”nin mü-
temmim bir cüzü olarak değerlendirilmiştir. Örneğin 2011’de
İstanbul Üniversitesi’nde hazırlanan bir doktora tezinde önce
1923-1946 yılları arasındaki Kemalist tek parti rejiminin basını
baskı altına almak için kullandığı Takrir-i Sükun ve Matbuat Ka-
nunu gibi yasal düzenlemelerin baskıcı hükümleri sıralanır.⁴ Daha
sonra bu yasal düzenlemelerin “Avrupa’da totaliter ve otoriter re-
jimlerin hüküm sürdüğü”⁵ zamanlarda “dönemin şartları”⁶ gereği
kaçınılmaz olarak var olduğunun altı çizilerek baskıcı hükümler
meşrulaştırılır. Aynı çalışmada 1946 yılında Kemalist tek parti ik-
tidarını sonlandıran Demokrat Parti’nin (DP) basını baskı altına
almaya çalışan uygulamaları açıklanırken, “Basının görevi, ikti-
darın yanında olmak değil, gerektiğinde iktidarı eleştirerek halkı
aydınlatmaktır”⁷ ifadesi ile DP’nin uygulamaları eleştirilir. AK
Parti döneminde basın özgürlüğü üzerinden geliştirilen eleştirel
söylem de benzer çifte standardı taşır.

Tanımı üzerinde uzun süredir ittifak bulunan basın özgürlüğü
kavramının Türkiye kontekstinde bu kadar kolay eğilip bükülebil-
mesi ülkedeki ana akım gazeteciliğin kökenleri itibarıyla sahip ol-

³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, (Pozitif Yayınları, İstanbul: 2015), s. 114.

⁴ Zeynep Burcu Vardal, “Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 2014), s. 116-118.

⁵ Vardal, “Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar”, s. 123.

⁶ Vardal, “Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar”, s. 118.

⁷ Vardal, “Türkiye’de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar”, s. 129.

duğu sınıfsal konumla alakalıdır. Şerif Mardin'e göre Türkiye'de tarihsel olarak sosyal konumlar Avrupa'da olduğu gibi üretim ve bölüşüme bağlı ekonomik süreçlerle değil devlet mekanizmasına dahil olmaya bağlı olan siyasal süreçlerle belirlenir⁸ ve gazeteciler gelenekçi kitleler karşısında modernleşmeci seçkinlerin yer aldığı bu sosyal ayrışmada tarihsel köken olarak Batıcı elitler safında yer alır.⁹ Gazetecilerin de diğer toplumsal kesimler gibi parçası buldukları tarihsel, kültürel ve ideolojik kamplardan etkilendikleri¹⁰ göz önünde bulundurulursa basın özgürlüğü meselesine Kemalist modernleşmenin temel ilkelerinden olan Batılılaşma perspektifinden baktıkları söylenebilir. Hal böyle olunca Kemalist tek parti iktidarı tarafından basına uygulanan baskılar “dönemin şartları” gibi ifadelerle meşrulaştırılırken tek parti iktidarının temsil ettiği modernleştirici elitlere karşı geleneksel kitleleri temsil eden DP'nin uygulamaları basın özgürlüğünün “kara günleri” olarak nitelendirilebilmektedir.

Kemalist ideoloji başından beri gazetecilerin de içerisinde bulunduğu aydınlara birbirini tamamlayan iki temel görev yüklemiştir: Bunlardan birincisi aydınlara devlete karşı olan görevidir. Buna göre aydınlık Kemalist reformların yerleşmesi ve ülkenin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasında devlete karşı sorumluluk içerisindedir. İkinci görev ise halka karşı olandır. Tek parti rejimini sonlandıran DP iktidarının basın politikalarını eleştiren, “Basının görevi, iktidarın yanında olmak değil, gerektiğinde iktidarı eleştirerek halkı aydınlatmaktır”¹¹ cümlesindeki “halkı aydınlatmak” ifadesi ise gazetecilerin de dahil olduğu aydın sınıfının ikinci görevini oluşturmaktadır. Bir arada icra edilen bu iki göreve göre aydınlık Batılılaşma hedefinde devletin yanında yer alacak, henüz yeni rejimin ve mo-

⁸ Şerif Mardin, “Center-Periphery Relations: A Key to Turkish Politics?”, *Daedalus: Journal of American Academy of Arts and Sciences*, Cilt: 102, Sayı: 1, (1973), s. 169-190.

⁹ Nilgün Gürkan, *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, (İletişim Yayınları, İstanbul: 1998), s. 67.

¹⁰ Gürkan, *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*.

¹¹ Vardal, “Türkiye'de Basın Özgürlüğü ve 2003 Yılı Sonrası Uygulamalar”, s. 129.

dernleşme ideolojisinin alametifarikalarını kavrayacak kadar olgunlaşmamış halka Kemalist rejimin faziletlerini anlatacaktır.¹²

Alıntılanan cümledeki “aydınlatmak” kelimesi rastgele kullanılan bir ifade olmaktan çok daha fazlasıdır ve Kemalist Batılılaşma ideolojisinin ruhuna uygun olarak “Aydınlanma” fikrine direkt referans içermektedir. Gazetecilerin de bir parçasını oluşturduğu elitler tarafından temsil edilen Aydınlanma gibi aşkın ve faziletli bir idealin yanında basın özgürlüğü yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi kolayca eğilip bükülebilen önemsiz bir detay halini almaktadır. Dahası aynı aşkın ve faziletli Aydınlanma ideali basının yanında siyasetin de sınırlarını çizmektedir. 2000’li yıllara gelindiğinde ise maalesef bu alanda mesafe katedildiğini söylemek mümkün değildir. Gazeteciler benzer bir “aydın bilinci” ile hareket etmişler, dahil oldukları siyasal çıkar grubunun diğer fertleri gibi AK Parti’ye karşı verilen savaşın ön cephesinde yer almışlar ve bu pozisyonlanmayı “basın özgürlüğü” üzerinden meşrulaştırmaya çalışmışlardır.

Türkiye’de iktidarın doğası ile ilgili yapılacak bir tartışma basın özgürlüğü ile ilgili sorunların daha doğru bir zeminde tartışılmasına imkan tanır. Türkiye’de iktidar ilişkileri geleneksel bir demokratik rejim içerisinde tesis edilen iktidar ilişkileriyle benzerlik göstermez. Tek parti döneminde (1923-1946) oluşan güç ilişkileri ve siyasal refleksler çok partili hayata geçildikten sonra da varlığını sürdürmüş, bu süreçte silahlı kuvvetler ve yüksek yargı demokratik bir rejimin tesisi önünde fiili engeller ortaya çıkarmıştır. Demokratik bir rejimde siyasal alanın en önemli bileşeni konumundaki siyasal partiler yüksek yargının parti kapatma girişimlerine, seçimle iş başına gelmiş hükümetler ise 1960’lı yıllardan bu yana çeşitli ke-reler gündeme gelen askeri müdahalelere (darbe ve muhtıra) muhatap kılınmıştır.

¹² Aydınların Cumhuriyet’le kurduğu ilişkinin bu yönü için bkz. Ahmet İshak Demir, *Cumhuriyet Dönemi Aydınlarının İslam’a Bakışı*, (Ensar Neşriyat, İstanbul: 2004), s. 49-58.

YAZARLAR

Fahrettin Altun

İbn Haldun Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Fahrettin Altun 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. "McLuhan ve Baudrillard'ın Medya Teorileri Üzerinde Karşılaştırmalı Analizi" tez konulu doktorasını ise 2006 yılında İstanbul Üniversitesi'nde tamamladı ve Utah Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. *Middle East Critique, Perceptions, Toplum ve Bilim, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Euro Agenda, Sivil Toplum ve Divan* dergileri için yazılar yazdı. *The Turkish AK Party and Its Leader: Criticism, Opposition and Dissent, Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* (Cilt 6, İslamcılık), *Sivil Toplum: Farklı Bakışlar, Küresel Güçler* kitaplarına ise bölüm yazılarıyla katkıda bulundu. Ayrıca *Modernleşme Kuramı: Eleştirel Bir Giriş*, (İnsan Yayınları, 4. baskı, 2017), *Türkiye'de Basın Özgürlüğü: Mitler ve Gerçekler* (SETA Yayınları, 2016) ve *The Triumph of Turkish Democracy: The July 15 Coup Attempt and Its Aftermath* (SETA Yayınları, 2016) kitaplarını yazdı. *Akşam* gazetesinde köşe yazarlığı ve *Anlayış* dergisinin baş editörlüğünü yapmış olan Altun şu anda *Sabah* ve *Daily Sabah* gazeteleri için yazmakta, siyasi, ekonomik ve sosyal konuları kapsayan aylık dergi *Kriter*'in genel yayın yönetmenliği görevini sürdürmektedir. Altun iki sene boyunca TRT 2 ve TRT Haber'de yayınlanan "Ayrıntı" adlı canlı televizyon programını sundu. Şimdi ise TRT 1'de "Enine Boyuna" ve TRT Haber'de "Dış Bakış" adlı televizyon programlarında yer almaktadır. Bunlara ek olarak SETA İstanbul'un Genel Koordinatörlüğü görevini yürüten Altun'un araştırma odağı medya ve iletişimin sosyolojisi, siyasi iletişim, sosyal medya, Türk modernleşmesi ve siyasi kültürüdür.

İbrahim Aşlamacı

2004 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalında "Çoğulculuk ve Din Eğitimi" isimli tezi ile 2008 yılında, doktorasını ise aynı ana bilim dalında "Pakistan Medreselerine Model Olarak İmam-Hatip Liseleri" başlıklı tezi ile 2013 yılında tamamladı. 2004 yılından 2010 yılına kadar değişik illerde din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni olarak görev yapan araştırmacı 2010'da Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde, sonrasında ise İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2011-2012 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Columbia Üniversitesi Güney Asya Enstitüsü'nde ve 2013 yılında Pakistan Uluslararası İslam Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Aynı zamanda 2006 yılından itibaren Değerler Eğitimi Merkezi bünyesindeki farklı projelerde araştırmacı ve yürütücü olarak görev aldı. Halen İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Başlıca akademik ilgi alanları imam hatip okulları, Pakistan medreseleri, din eğitimi, karşılaştırmalı din eğitimi ve din eğitimi politikalarıdır. Bu alanlarla ilgili yayımlanmış kitap, araştırma raporları ve çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri bulunmaktadır.

İbrahim Efe

2005 yılında Atatürk Üniversitesi İngiliz Filolojisi Bölümü'nden mezun olan İbrahim Efe Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile yüksek lisans ve doktora öğrenimini İngiltere'de Lancaster Üniversitesi Dilbilimi Bölümü'nde tamamladı. "Avrupa Birliği Tartışmalarında Türkiye Temsilleri" başlıklı yüksek lisans tezi (2008) ve "Türk Gazetelerinde İslamcılık ve Kemalizm İdeolojilerinin Eleştirel Söylem Analizi" başlıklı doktora tezi (2012) hazırladı. 2013 ve 2014 yılları arasında Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Şu anda Kilis 7 Aralık Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde görevli olan Efe aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde 2013 yılında başladığı medya araştırmaları masasındaki görevine devam etmektedir. Efe'nin çeşitli ulusal/uluslararası dergi ve kitaplarda eleştirel söylem analizi, derlem, bilim ve siyasal iletişim alanlarında yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

İpek Coşkun

Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü'nden 2010 yılında mezun oldu. Aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde yan dal yaptı. Yüksek lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde "Eğitimde Eşitsizlikler" üzerine yazdığı yüksek lisans teziyle tamamladı. Halen Gazi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doktora eğitiminde tez döneminindedir. Coşkun Şubat 2010'dan bu yana SETA'da çalışmaktadır.

Kevser Hülya Akdemir

2015 yılında İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2016 yılında aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde çift anadal programını tamamladı. Yüksek lisansına İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde devam etmektedir. Ocak 2017'de SETA İstanbul Toplum ve Medya Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaya başlayan Akdemir'in akademik ilgi alanları arasında Türkiye'de din-siyaset ilişkileri, medya-siyaset ilişkileri ve İslami hareketler yer almaktadır.

Mehmet Akif Memmi

2010 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 2010-2014 yılları arasında yayıncılık sektöründe editör olarak çalıştı. Aynı zamanda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans programına devam eden Memmi 2014 Mart ayından beri SETA'da editör olarak çalışmaktadır. İsmail Çağlar ve Fahrettin Altun ile birlikte *15 Temmuz'da Medya: Darbe ve Direnişin Mecrası* isimli kitabın editörlüğünü yapmıştır.

Muhammet Tacettin Kutay

Viyana Üniversitesi'nde Psikoloji, Siyaset Bilimi ve Teoloji eğitimi alan M. Tacettin Kutay Türk-Alman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisidir. Kutay'ın çalışma alanları polito-psikoloji, oksidental kültür, kilise-siyaset ilişkisi ve sekülerizasyon teorileridir.

Müberra Nur Emin

2012 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Ayrıca aynı üniversitenin Tarih Bölümü'nde yan dal yaptı. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans tez çalışmasına devam etmektedir. Eğitim sosyolojisi, eğitim politikaları, göç ve sosyal politikalar alanlarında çalışmalarını yürüten Emin aynı zamanda SETA'da Toplum ve Kültür Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

Mümüne Barkçin

Mümüne Barkçin 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun oldu. Aynı zamanda Antropoloji Bölümü'nde yan dal yaptı. Yüksek lisans eğitimine Hacettepe Üniversitesi Sosyal Araştırma Yöntemleri Bölümü'nde devam etmektedir. SETA Eğitim Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

Oğuzhan Yanarışık

2005'te Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2007 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Avrupa Birliği alanında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2008'de Almanya Bonn Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi'nde ikinci bir yüksek lisans programını bitirdi. 2015'te İngiltere'de Warwick Üniversitesi'nde "Türkiye-AB ilişkileri ve AK Parti'nin Batı Siyasi ve Medya Söylemindeki İmajı" başlıklı teziyle doktora çalışmalarını tamamladı. *Avrupa Ailesindeki Üvey Kardeş Türkiye* isimli kitabı Babıalı Kültür Yayıncılığı tarafından yayımlandı. Akademik faaliyetlerinin yanında başta Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere çeşitli kurumlarda staj yaptı. Bununla birlikte Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, NATO Avrupa Merkez Karargahı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Merkez Bankası, Almanya Federal Meclisi gibi kuruluşlara çalışma ziyaretleri gerçekleştirdi. 2016 yılından bu yana Erzincan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde çalışmaktadır. Akademik Perspektif Enstitüsü kurucu direktörlüğü ve *Akademik Perspektif* dergisi genel yayın yönetmenliğini yürütmektedir. SETA tarafından yayımlanan *Insight Turkey* dergisinde hakemlik yapmaktadır.

Yusuf Tekin

1970 yılında Erzurum'da (Tortum) doğdu. İlk ve orta öğrenimini Rize'de tamamladı. Lisans öğrenimini 1989-1994 yılları arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde aldı. Siyaset ve Sosyal Bilimler alanında 1997 yılında yüksek lisans ve 2002 yılında doktorasını tamamladı. 2007'de Siyaset Bilimi alanında doçent unvanı aldı. Mesleki kariyerine 1994 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak başladı. 2002'de Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'ne öğretim üyesi olarak atandı. Aynı fakültede 2007 yılına kadar yardımcı doçent, 2007-2010 yılları arasında doçent olarak çalıştı. Bu süre içinde bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı, dekan vekilliği, üniversite senato üyeliği, fakülte ve enstitü yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. 2010 yılında Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. Aynı yıl Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü müdür yardımcılığı görevine atandı. 2011 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığında bakan yardımcısı oldu. Doç. Dr. Yusuf Tekin üniversite ve sivil toplum kuruluşlarında 19. yüzyıl Osmanlı modernleşmesi, Türk siyasal hayatı, Türk demokrasi tarihi, seçim sistemleri, anayasalar, insan hakları alanlarında ders ve konferanslar verdi. Bu konularda yayımlanmış kitapları, akademik dergi ve gazetelerde makaleleri bulunmaktadır. Akademik hayatı boyunca çalıştığı üniversitelerde gençliğin sorunları ve gençlik politikaları üzerine seminerler verdi, danışmanlıklar yaptı ve akademik projeler yürüttü. Çok sayıda sivil toplum örgütü bünyesinde bu tür çalışmalara katıldı. 2013 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı görevini yürütmektedir.

AK Parti katıldığı tüm seçimleri kazanarak Türkiye toplumunu dönüştürme fırsatı elde etti. Hem Kemalist vesayetin direncini kırarak muktedir oldu hem de statükoda köklü değişim yapma iradesini gösterdi. Ayrıca FETÖ, PKK ve DEAŞ gibi terör örgütleriyle mücadeleyi sürdürdü.

AK Parti'nin sahiplendiği değişim cesareti dünya, bölge ve Türkiye siyasetinin gereklerine bir uyum çabasıdır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın karizmatik liderliği ile taşınan değişim hamlesi her şeyden önce AK Parti'nin politikalarını yenileyebilmesiyle ilgilidir. Bu noktada Erdoğan gerek gördüğünde kendi hükümetlerinin formüle ettiği politikaları da sil baştan değiştirmiştir. Yine partisinin güvenlik, eğitim, kültür ve kentleşme alanlarındaki politikalarını en sert ifadelerle kendisi eleştirmiştir.

Kuruluşundan Bugüne AK Parti: Toplum kitabı AK Parti'nin iktidarı boyunca toplumsal alanda uygulamaya koyduğu politikaların genel bir değerlendirmesini yapmaktadır. Medya ve siyaset, din ve devlet ilişkileri, eğitim ve göç politikaları, toplumsal güç merkezlerinin yeniden inşası ve kültürel iktidar gibi başlıklar ele alınan konulardan bazılarıdır. Kitap, kapsamındaki konularda bütünlüklü bir çerçeve sunarak AK Parti döneminde gerçekleşen "eşitlenme ve çeşitlenme"yi analiz etmek noktasında iddialıdır.

İSMAİL ÇAĞLAR • ALİ ASLAN • FAHRETTİN ALTUN • İBRAHİM AŞLAMACI
İBRAHİM EFE • İPEK COŞKUN • KEVSER HÜLYA AKDEMİR
MEHMET AKİF MEMMİ • MUHAMMET TACETTİN KUTAY • MÜBERRA NUR EMİN
MÜMİNE BARKÇİN • OĞUZHAN YANARIŞIK • YUSUF TEKİN